

УДК 821.161.3:929 Черота И. А.

DOI: 10.5937/pr89-68660

Приказ

*Александар В. Король**

И БЕЛОРУС И СРБИН – АКАДЕМИК ИВАН ЧАРОТА

*Минска духовна академија
и семинарија*

Савић, Александра, ур. 2026.
*Жизнь и деятельность Ивана
Чароты – сборник трудов
международной научной
конференции, состоявшейся
22 июня 2026 года в Институте
политических исследований,
Белград.* Белград: Институт
политических исследований,
306 с. DOI 10.18485/
ips_zhdi_charota.2026.

У Београду су објављени зборници научних радова „Живот и дело Ивана Чароте”, на руском и на српском језику (Савић 2026). Приређивач наведених зборника је доктор филолошких наука Александра Савић, научни сарадник, а радови су прикупљени на Међународној научној конференцији одржаној на Институту за политичке студије у Београду 22. јуна 2026. године. Конференција је настала као резултат истоименог научног пројекта Синодалне историјске комисије у Минску, чији су руководиоци доктор социолошких наука, професор Зоран Милошевић, научни саветник, и његова сарадница докторанд филологије Дајана Лазаревић (у трајању 1. 12. 2025 – 1. 12. 2026). Окупила је значајан број истраживача из Белорусије, Србије, Русије, Молдавије, Босне и Херцеговине, Бугарске, Северне Македоније,

* Имејл: secretariat.minda@yandex.ru; ORCID: /.

Словеније, Пољске, поштоваоце лика и дела Ивана Алексејевича Чароте (1952–2024), белоруског слависте и србисте, академика САНУ.

Иван Алексејевич Чарота познат је у Србији као белоруски културни делатник, књижевни преводилац, мислилац и борац за белоруско-српске културне везе. Чарота је један од оних који су највише допринели зближавању и међусобном разумевању два братска словенска народа. Његова дела обележена су високим српским одликовањима и књижевним наградама. Желели бисмо да српске пријатеље упознамо и са значајним доприносом ове изузетне личности самој белоруској националној култури.

Иван Чарота је рођен и одрастао у пограничном југозападном крају Белорусије, који до данас у највећој мери чува религијске и фолклорне традиције белоруског народа. Као човек који потиче из сеоске средине, Иван Чарота је у срцу чувао поштовање према обичним трљбеницима, а и

сам је остао веома скроман и приступачан човек, чак и онда када је већ био доктор наука, професор и шеф катедре за славистику на водећој високошколској установи Републике Белорусије. Примера ради, Иван Чарота је увек прилазио по благослов приликом сусрета са сваким, чак и младим и тек рукоположеним свештеником. Такво је било његово поштовање према духовном чину. Радо је учествовао у годишњим вишедневним литијама по удаљеним крајевима Белорусије, објашњавајући то жељом да се поучи искреној вери од обичних сеоских житеља, да се приближи животној мудрости старих људи, што му је недостајало у престоничком милионском граду.

За Белорусе, који су се услед недовољне пажње према родним традицијама стидели језика свога народа, Иван Чарота је приредио две антологије белоруске хришћанске поезије и прозе, назвавши обе те збирке: „У сусрет Духу”, од којих је антологија поезије преведена

на српски језик. Чарота је у себи складно спајао укореееност у локалној културној традицији са разноврсним интересовањима за културна достигнућа многих словенских народа: пре свега Срба, али такође и Руса, Пољака и других народа. Сведочанство његове пажње према Словенима представљају оригиналне песме на руском језику и бројни преводи на белоруски језик књижевних класика, нарочито Иве Андрића, Бранислава Нушића и српских песника.

Посебно треба подсетити на то да је Белорусима приближио велике српске богослове: патријарха Павла, светитеља Николаја (Велимировића), преподобног Јустина (Поповића) и друге јерархе, чија је изузетна дела Иван Чарота годинама преводио на руски језик ради већег обухвата читалачке публике. У ту сврху он је осмислио и покренуо књижевну едицију „Српско богословље XX века” на руском језику, а на белоруски

језик превео је српске народне бајке.

Притом, током свог вишедеценијског бављења књижевним превођењем и представљањем српске књижевности и културе у Белорусији, Чарота се истовремено бори за Србију у политичком смислу. У периоду 1990–2000. руководи хуманитарним организацијама чији је циљ био сакупљање помоћи за Србију током ратног периода, потом и бомбардовања 1999. године. Чарота, такође, пише чланке, држи говоре на тему дешавања у Србији, подиже свест о друштвено-политичкој ситуацији Србије у белоруској и руској средини.

У зборнику објављеном у Београду виде се одједи Чаротиног друштвено-политичког деловања. У белоруској историографији су можда и јединствени по својој садржајности Чаротини чланци о погрому српског народа на Косову и Метохији, избеглим лицима из разних крајева бивше Југославије, Милошевићевој политици коју је белоруски председник

ценио и разумео, а белоруски народ био збуњен и недовољно обавештен.

Друштвено-политички значај Ивана Чароте за Србију и Белорусију (али и цео словенски свет) најдетаљније описује др Зоран Милошевић. Он о Чароти говори као о словенофилу, будући да постоји тенденција прихватања свега што је православно (руско, српско), а одбацавање свега што је западно оријентисано. Наравно, то одбацавање не потиче из мржње већ из разумевања реалне ситуације да то није култура и нису погледи на свет словенског бића (Милошевич 2026, 57–58). Чаротино интересовање за културно-просветни рад Мануила Козачинског, Митрополита Јосифа Семашка – то такође доказују. Као врхунац словенофилства код Чароте појављује се србофилија (Милошевич 2026, 59). Током свог рада, он је увек упоређивао историјску судбину белоруског и српског народа, оцењујући их као сличне, због чега имају бројне сличности до данас.

Чаротин рад на сличан начин оцењује и др Кирил В. Шевченко, професор Руског државног социјалног универзитета – Филијале у Минску. Шевченко наводи да је Чароту бринула „евроманија”, која нема никакве везе са аутентичним словенским духом (Шевченко 2026, 99–100). Белорусија је део европског континента, стога Чарота не разуме инсистирање на „европеизацији Белорусије”, која је већ у Европи” или негирање руског духа у „бело-русу” (Шевченко 2026, 100). Бројна питања у вези са белоруским националним бићем остају без одговора, али Чарота исправно примећује да постоји тенденција фалсификовања историје Белорусије и културно-историјског памћења (Шевченко 2026, 102). Познати белоруски историчар Лав Је. Криштапович изводи следећи закључак: „У фалсификовању белоруске историје, истиче Иван Алексејевич, симптоматичне су специфичне ’теорије’ етногенезе Белоруса не као Словена, већ као народа који

се формирао на балтичком супстрату, по посебној литванској линији, одвојено од Руса. Неприметно је, рекло би се, питање управо о супстрату постајало само себи сврха, а не о постојећој заједници, што је посведочено безбројним мноштвом докумената, у којој су данашњи Белоруси законито сами себе сматрали 'РУСима', 'РУСичима', 'РУСкима', 'РУСинима', 'белоРУСцима' и као такве су их управо доживљавали сви странци" (Криштапович 2026, 117).

Због искушења која прате једног словенофила и искреног родољуба и верника, Чарота се позивао на преподобног Јустина Ћелијског, који каже: „Руска душа је најдраматичније бојно поље, на коме се беспопштено боре анђели и ђаволи. За руску душу ревносно се боре светови, боре се вечности, боре се сам Бог и сам Сатана" (Лазаревић 2026, 79). Како наводи дугогодишња српска сарадница професора Чароте: „Три срца" Чароте су Белорусија, Русија и Србија, „три православне сестре". Он

је, у извесном смислу, желео њихово духовно јединство, будући да је оно основа за друге облике обједињавања, па зато у овом раду говоримо о „православном словенофилству" Чароте. Такође, у његовом духу је и следећи закључак: ко жели да буде са нама – добро дошао, а ко не жели – нека иде тамо где сматра да ће му бити боље, „а Бог ће на крају пресудити" (Лазаревић 2026, 80).

Обавезно треба рећи и о црквено-просветитељској делатности Ивана Чароте. Он је био дугогодишњи секретар и стални учесник у раду Библијске комисије за превод Светог писма на белоруски језик за црквену употребу, био је уредник и консултант Издавачког савета Белоруске православне цркве. Чарота је редовно и активно учествовао на међународним и домаћим црквеним и научним конференцијама, на којима је наступао са садржајним и карактеристичним излагањима.

Допринос Ивана Чароте црквеној науци представља историјско-методичка књига-

истраживање „Белоруски језик и Црква”, бројни чланци теоријског карактера у годишњаку „Православље у Белорусији и свету”, речник богословских и богослужбених термина као плод рада целе Библијске комисије, у којој је Иван Чарота активно учествовао током више од 30 година.

Друга половина живота овог трудбеника била је посвећена пре свега Цркви. Он је био стални парохијанин Петропавловског сабора у Минску, члан православног Братства при њему од времена његовог оснивања почетком 1990-их година. Имајући мноштво службених обавеза, Чарота је за црквена издања настављао рад на текстовима обично до дубоко у ноћ, схватајући прворазредну важност тих послова.

Током свог живота, који је трајао 72 године, Чарота је успео да створи много корисног и вредног за ширење хришћанских идеја. Његов културно-просветитељски рад веома је разноврстан. Био је признат као талентовани преводилац, књижевни историчар, критичар, есејиста,

историчар културе, професор Белоруског државног универзитета, члан Савеза писаца СССР-а, а потом Белорусије, где је руководио секцијом за теорију и праксу уметничког превођења, лауреат награде Републике Белорусије „За духовни препород” (2003), почасни члан Српске академије наука, носилац више високих црквених ордена и државних медаља Белорусије, Русије и Србије.

Имали смо срећу да много година сарађујемо са Иваном Алексејевичем Чаротом, нарочито у раду Библијске комисије Белоруске православне цркве. О овом великом делатнику на црквеној и белоруској национално-културној њиви лично су ми остале најсветлије успомене. За нас је он један од узора хришћанина и научника, али и једноставног, достојног човека, који је успео да испуни свој високи животни дуг.

Вечан молитвени спомен Ивану Чароти, који је срце предао Цркви, Белорусији и Србији!

РЕФЕРЕНЦЕ

- Криштапович, Лев. 2026. „Мыслитель русского мира (Памяти Ивана Алексеевича Чароты посвящается)”. *Жизнь и деятельность Ивана Чароты (1952–2024)*, 113–125. Белград: Институт политических исследований. DOI: 10.18485/ips_zhdi_charota.2026.ch5.
- Лазаревич, Даяна. 2026. „По следам академика Ивана А. Чароты (1952–2024) – православного славянофила и основателя белорусско-белорусско-сербских научных связей”. *Жизнь и деятельность Ивана Чароты (1952–2024)*, 75–93. Белград: Институт политических исследований. DOI: 10.18485/ips_zhdi_charota.2026.ch3.
- Милошевич, Зоран. 2026. „Славянофильство и сербофилия в творчестве Ивана А. Чароты”. *Жизнь и деятельность Ивана Чароты (1952–2024)*, 55–74. Белград: Институт политических исследований. DOI 10.18485/ips_zhdi_charota.2026.ch2.
- Савић, Александра (прир.). 2026. *Живот и дело Ивана Чароте – зборник радова са Међународне научне конференције одржане 22. јуна на Институту за политичке студије у Београду*. Београд: Институт за политичке студије.
- Шевченко, Кирилл. 2026. „Трансформация белорусской идентичности в контексте глобализации в оценках белорусского учёного-слависта, академика Сербской академии наук и искусств, профессора И. А. Чароты (1952–2024)”. *Жизнь и деятельность Ивана Чароты (1952–2024)*, 97–111. Белград: Институт политических исследований. DOI: 10.18485/ips_zhdi_charota.2026.ch4.

** Овај рад је примљен 26. јуна 2026. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 3. августа 2026. године.